

УДК 81'322.5'342'06(477+478+710)

Марія Дружинець

УКРАЇНСЬКЕ УСНЕ МОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖЖЯ: НЕСТІЙКІ НОРМИ ВИМОВИ

Статтю присвячено українському усному мовленню на синхронному рівні, зокрема вимовним особливостям української мови. На основі соціопитування зроблено спробу виявлення, аналізу та опису девіацій, що виникають у результаті порушення нестійких норм орфоенії, зокрема вимови шиплячих перед свистячим і навпаки, а також передньоязикового [d] перед ними залежно від сфери діяльності респондентів, країни проживання (Україна, Канада, Молдова, Придністровська Молдавська Республіка). Виокремлено стійкі та слабкі норми вимови, вказано важливі вимовні проблеми та їх органічність, що засвідчена історією.

В європейському суспільстві, у суспільстві з високим рівнем освіти й культури, неодмінно культивується висока оцінка зразкової літературної мови, центральним, базовим поняттям якої є нормативність.

Проблема мовної норми – одна з найактуальніших і найскладніших у сучасній лінгвістиці. Мовні норми порушують мовні помилки. Помилка або девіація – це відхилення від загальноприйнятих, рекомендованих нормами літературної мови, правил використання слів, словосполучень та речень. Правила ці формуються історично під впливом двох умов – системних закономірностей мовного устрою та певного набору умовностей, що стосуються утворення і вимови окремих форм, слів та цілих виразів [Gorbanevskij and Karaulov and Shaklein : 112]. Ступінь “лінгвістичної помилки”, відхилення від культурно-мовної норми буває різним. Ю. Апресян виокремлює шість типів мовних аномалій: правильні, допустимі, сумнівні, дуже сумнівні, неправильні, грубо неправильні [Apresjan : 198].

Одним із результатів функційно-комунікативної зорієнтованості сучасної лінгвістики є підвищення інтересу дослідників до особливостей процесу спілкування, породження й сприйняття мовлення, зокрема до різноманітних помилок, відхилень від норм, тобто так званого “негативного мовного матеріалу” [Batsevych : 5]. Проблему мовних девіацій, помилок та їх прагматичну сутність сьогодні розробляють такі відомі науковці, як Ю. Апресян, Ф. Бацевич, Т. Булигіна, І. Кобозева, Т. Космеда, О. Кубрякова, О. Кукушкіна, Н. Лауфер. На сучасному етапі розвитку лінгвістичної думки створено концепції, за якими помилки досліджуються задля удосконалення

мовлення, підвищення рівня грамотності мовців (Н. Бабич, М. Волощак, Н. Непийвода) [Babych; Voloshchak; Neryivoda].

Сьогодні існує багато праць, спрямованих на підвищення культури спілкування й культури української мови, наприклад праці О. Пономарева, О. Сербенської, Н. Бабич, С. Єрмоленко, С. Караванського, М. Пентилюк, Г. Волкотруб та ін. Українську школу орфоєпії представляють Н. Тоцька, М. Жовтобрюх, М. Наконечний, М. Фащенко. Питання літературної вимови завжди цікавило й українських дослідників у діаспорі, про що свідчать публікації І. Огієнка, Я. Рудницького, О. Горбача.

Норми вимови сьогодні, на жаль, ігноровані, про що свідчать численні мовленнєві девіації респондентів. Соціофонетичне опитування (запис зроблено на аудіоносії) було проведено в Україні та за її межами, адже носії української мови всього світу повинні дотримуватися єдиних норм, зокрема норм вимови.

Основна мета нашого дослідження – акцентувати увагу на відхиленнях від загальноприйнятих, рекомендованих норм літературної вимови, зокрема на нестійких нормах орфоєпії залежно від сфери діяльності респондентів, країни проживання. **Об'єктом дослідження** є українське мовлення студентів-філологів українського відділення Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, студентів різних курсів і факультетів Придністровського державного університету ім. Т. Г. Шевченка (ПМР) і Бельцького державного університету ім. Алеку Руссо (Молдова) та молоді з різних сфер Канади (м. Торонто). **Предметом дослідження** є володіння орфоєпічними нормами сучасної української мови, зокрема орфоєпією звукосполук (шиплячі перед свистячими та навпаки, африкатизація [д] перед свистячими та шиплячими). Попередниками у дослідженні окремих питань проблеми – передусім соціофонетичного опису українського мовлення – можна назвати Н. Тоцьку, Л. Прокопову [Prokорова and Totska], М. Фащенко [Fashchenko]. У дослідженні використано соціолінгвістичний (соцопитування), описовий, зіставний **методи** та **прийом** кількісних підрахунків, за допомогою яких було зібрано, зафіксовано та проаналізовано матеріал.

У мовному потоці шиплячі приголосні перед свистячими внаслідок регресивної асиміляції за місцем творення змінюються на свистячі: *бачишся* [бачи^с:а], *запорожці* [запороз'ц'і], *водичці* [водиц'і], свистячі приголосні перед шиплячими – на шиплячі: *безжалісний* [бе^ж:ал'існій], *віднісши* [v'ідн'іш:и]. Передньоязиковий приголосний [д] перед свистячими внаслідок регресивної асиміляції за способом творення змінюється на свистячий [д̥з], а за способом і місцем творення – на шиплячий африкат [д̥ж]: [д] + [с] → [д̥зс]; [д] + [ц] → [д̥зц]; [д] + [ш] → [д̥жш]; [д] + [ч] → [д̥жч]; [д] + [ж] → [д̥жж]; [д] + [з] → [д̥зз]; [д] + [д̥з] → [д̥з:] [Bondar and Karpenko and Mykytyn-Druzhynets : 125].

У мовленні студентів спостерігається уподібнення свистячих наступним шиплячим: 80% студентів філологічного факультету першого та другого курсів ОНУ імені І. І. Мечникова підтверджують загальноприйняті кодифіковані норми: *принісиши* [прін`іш:у], *Парасчин* [парашич^{ен}], *вивізиши* [віів`іжши], *мотузчин* [мотужчи^{ен}], *зжувати* [ж:увати]. У мовленні студентів ПМР теж простежується уподібнення свистячих наступним шиплячим: 74 % респондентів підтверджують загальноприйняті кодифіковані норми при вимові слова *зшити* [ш:іти] (але [сшіти] – 12%, [зшіти] – 14%); 62% студентів – у вимові слова *зчарувати* [шчарува́ти] (але [счарува́ти] – 12%, [зчарува́ти] – 26%); 86 % молоді – у вимові слова *зжитися* [ж:іти^{с/а}] (але 14% – [зжіти^{с/а}]), 64% інформантів – у вимові слова *з джерела* [ждже^{ре}ла́] (але [здже^{ре}ла́] – 12%, [здже^{ре}ла́] – 10%, [здже́ре^{ла}] – 14%, простежуються й акцентні проблеми). Свистячий перед шиплячим у префіксі роз- у слові *розжитися* [рож:іти^{с/а}] правильно вимовили 90% студентів, у 10% інформантів простежується вплив орфографічної норми – [розжіти^{с/а}]. Майже всі студенти Молдови вимовляють чітко кожен звук, без уподібнення: [сш] замість [ш:], [сч] замість [шч], [зш] замість [жш], [зч] замість [жч], але [зж] вимовляють як [ж:] [ж:увати]. Респонденти Канади продемонстрували такі результати: правильно вимовили слова [прін`іш:у], [парашич^{ен}], [ж:увати]; не дотримуються норми у вимові слів *вивізиши*, *мотузчин*, зокрема під впливом південно-західного наріччя оглушують [з] і вимовляють [ш] [віів`іш:у], [мотушич^{ен}]. Правопис із самого початку став головним чинником нормування й регулювання не лише писемної форми літературної мови, а й усної: написане сприймалось і сприймається переважною більшістю носіїв літературної мови як норма вимови. Таким чином, правопис, у багатьох моментах не відбиваючи панівних у мові особливостей вимови, завжди впливав на неї [Мукутун, 2003 : 183]. На думку В. Бойка, орфоепічна норма не повинна далеко відходити від правопису, хоч і не треба прагнути до повної відповідності вимови і орфографічної норми [Воїко : 41–42].

Наслідки асиміляції свистячого перед шиплячим засвідчують писемні пам'ятки XII-XIV ст.: *ижьжєнуть* (Єв. 1270, 20). Асиміляція свистячого перед наступним шиплячим відбита і в літописі С. Величка: *рожжаковало* (187), у фразеологічній збірці К. Зиновієва: *ро(ш)чину* (235) [Мукутун, 1996 : 157], один раз у «Кобзарі» П. Гулака-Артемовського – *бряжчять* (15) та два рази у «Кобзарі» Є. Гребінки – *тидьижжає* (97), *зъижжає* (98). Частково цю вимовну особливість передано у повісті «Маруся» Г. Квітки-Основ'яненка – *прынишы* (37); у рукописах Т. Шевченка: *ближченько* (61, I); у граматиці О. Павловського: *рожжалувався* (83), у словнику П. Білецького-Носенка: *дзижчати* (115) [Druzhynets, 2016 : 127]. Приклади свідчать проте те, що в усному мовленні ця особливість простежувалась. Отже, в писемних пам'ятках

переважає закріплена на письмі асиміляція свистячого перед шиплячим, а більший відсоток української молоді ігнорує ці тонкощі вимови.

85 % студентів українського відділення ОНУ імені І. І. Мечникова вимовляють правильно шиплячі перед свистячим в усіх запропонованих словах, а саме: *дивуєшся* [ди^еву^јє^іс':а], *милуєшся* [ми^елу^јє^іс':а], *зв'яжся* [зв'яз'с'а], *морочся* [мор'оц'с'а], *дошці* [до^с'ц'і], *сму^јжці* [смуж'ц'і], *хусточці* [ху^стоц'і]. Соціопитування в ПМР показало, що правильно вимовляють слово *книжці* [книз'ц'і] 66% студентів, а інші припустилися помилок: [книжц'і] – 16%, [книшц'і] – 18%. Крім відсутності уподібнення внаслідок асиміляції, можемо спостерігати оглушення дзвінкого, що також є грубим порушенням норми. Таких самих помилок припустилися респонденти Канади у вимові слів *сму^јжці*, *зв'яжся*, *стежці* ([ж] вимовляють як [ш], а не [з]) та студенти Молдови у вимові слів *зв'яжся*, *діжці* ([зв'яш'с'а] замість [зв'яз'с'а], [д'ішц'і] замість [д'із'ц'і]). При озвученні лексеми *морочся* [мор'оц'с'а] останні відтворюють орфографічні норми [мор'очся]. Інші запропоновані слова було вимовлено з дотриманням орфоепічних норм. Усі студенти-інформанти філологічного факультету Бельцького державного університету ім. Алеку Руссо (Молдова) слова *дивуєшся* [ди^еву^јє^іс':а], *милуєшся* [ми^елу^јє^іс':а] вимовили правильно; у слові *хусточці* [ху^стоц'і] без потреби пом'якшували [ч] та не уподібнювали його до [ц], що суперечить кодифікованій вимові. Слід зазначити, що палаталізований [ч] більш властивий російській мові, тому спостереження показує, що цей звук вживається переважно жителями міста, які спілкуються російською. Лише 10 % українських філологів дотрималися правильної вимови, більшість студентів у слові *дошці* допускали регресивну асиміляцію за дзвінкістю без уподібнення до свистячого: [до^сжц'і] замість [до^с'ц'і]. В інших прикладах слів спостерігаємо [жс'] замість [з'с'], [чс'] замість [ц'с'], [ж ц'] замість [з'ц'], [цц'] замість [ц':]. За швидкого темпу асиміляція відбивається повно. За повільного – асиміляція може мати лише частковий характер. Асиміляцію шиплячого перед свистячим в писемних пам'ятках старої української літературної мови виявлено тільки у фольклорній збірці Климентія Зиновієва: *свасці* (225), але *мишці* (231) [Муkyтын, 1996 : 157]. У досліджуваних пам'ятках нової української літературної мови послідовно передається на письмі асиміляція шиплячого перед свистячим у граматиці О. Павловського: *пресься* (91), *печуроцьці* (82), у творах П. Куліша: *запорозці*, *книзці*, *довідаєсся*. Очевидно, вимова [ж] перед свистячим була різною, тому засвідчуються паралельні написання у рукописах Т. Шевченка: *запорожци*, *запорозци*. Зрідка представлена вимова [ш] перед свистячим як [с'] в альманасі «Русалка Дністрова»: *вибираєся* (197), *зведєся* (100), але *нап'єшся* (18). Виразно зафіксовано вимову [шс] як [с'с'] в рукописах Т. Шевченка: *смієшся* (399), *птаства* (235). Вимова [цц] як [ц'ц'] започаткована ще в «Енеїді»

І. Котляревського, а в рукописах Т. Шевченка передається двома літерами *ци* або однією *ц*: *вкupoци, хатиноци, ріцці, купоци* [Мукутун, 2003 : 182].

Асиміляцію передньоязикового приголосного [д] перед свистячим продемонстрували правильно як [дз] лише 50 % студентів філологічного факультету ОНУ імені І. І. Мечникова. Молодь Молдови у словах *відзнака, відцентровий, відзеркаля* чітко вимовляють [д] та [з], деякі оглушують [з], вимовляючи його як [с], та [д] у вимові переходить у свою глуху пару [т], тобто також оглушується, це є грубим порушенням мовної норми. Загалом приголосний [дз], очевидно під впливом російської мови, переходить у звичайний фрикативний звук, наприклад: [звоник]. Майже 80 % канадців вимовляють [v'ідзнака] замість [v'ідззнака], безперечно, впливає темп мовлення та відсутність теоретичних знань. Слово *від дзвінка* [v'ідз̄/v'інка] вимовили правильно в ПМР 16% студентів, 54% оглушують кінцевий дзвінкий префікса – [v'імдз̄/vi'інка], 20% вимовляють відповідно до орфографічних норм – [v'іддз̄/v'інка]; зі словом *відзнака* [v'ідз̄нака] теж виникли проблеми: тільки 20% респондентів прочитали його правильно, 65% студентів оглушили кінцевий приголосний префікса – [v'імз̄нака], 15% інформантів врахували правописні норми – [v'ідзнака]. У слові *відсвяткувати* [v'ідсв'аткувати] 14% молоді дотримались правильної вимови, а 86% припустилися помилки – [v'ідсв'аткувати]. Зі словом [v'ідз̄цв'істи] виникло менше труднощів: дотримуються норм вимови – 36% респондентів, хоч 15% опираються на норми орфографії, а 49% підкреслюють неволодіння орфоепічною нормою. Переважно дотримуються цієї норми студенти України.

Африкатизацію [т'], [д] засвідчено в літературній мові порівняно пізно - з початку XVIII століття, і то зрідка: у *людзского* (250), *вернеця* (240), *людзкості* у фразеологічній збірці Климентія Зиновієва [Мукутун, 1996 : 158]. Значно переважають традиційні написання. Африкатизація [д] перед наступним свистячим приголосним у досліджуваних історичних джерелах не передається: у П. Куліша: *громадську, людьми*; у словнику П. Білецького-Носенка: *людськість*; у «Русалці Дністровій»: *молодці*; у граматиці Я. Головацького: *по людски*; у граматиці М. Осадци: *одинадцять*. У рукописах Т. Шевченка відповідна мовна норма теж не відбита: *людського, людського* [Мукутун 2003 : 183], отже цю норму відносимо до нестійкої.

Щодо переходу передньоязикового [д] у африкат [д̄ж] перед шиплячими маємо: студенти Молдови озвучили [n̄'ід̄жси'вити] замість [n̄'ід̄жжси'вити], тобто [д] переходить у [д̄ж], а має вимовлятися як [д̄жж], інші представлені слова вимовляють згідно з орфографічними нормами. 30% студентів-філологів українського відділення знають про часткове африкативне уподібнення передньоязикового наступним свистячим, шиплячим та африкатом, про що свідчить в основному правильна вимова слів: *відчислити, відчистити, від*

джерела, де [дч] вимовляють як [д̂жч], а [д̂дж] – як [д̂ж:]. За свідченням М. Фашенко, із 15 студентів першого курсу набору 1998 року правильну вимову слів *порадсья* та *підживити* не зафіксував ніхто, в основному вимова ототожнювалась з написанням [Fashchenko : 379]. Такі девіації можемо спостерігати і зараз, але ситуація дещо краща. Респоденти-канадці припустилися помилки в слові *відшукати*: [v'itshukati] замість [v'id̂jshukati]. Слово *відчистити* в ПДУ ім. Т. Г. Шевченка [v'id̂jchistiti] вимовили правильно 14% респондентів, 70% ототожнюють вимову з написанням – [v'id̂chistiti], 16% оглушують кінцевий префікса – [v'it̂chistiti]. Зі словом *віджати* [v'id̂jzhatiti] справились студенти краще, тому що 18% прочитали правильно, при цьому 32% припустилися помилки [v'id̂jzhatiti], а 50% оглушили кінцевий приголосний префікса – [v'it̂zhatiti]. Найкращі результати студенти показали у вимові слова *відшукати* [v'id̂jshukati] – 22%, 78% прочитали неправильно [v'id̂shukati], [v'itshukati]. Бачимо, що помилка оглушення дзвінких, які мають уподібнюватися, є типовою для всіх учасників опитування Канади, ПМР, Молдови.

Щодо історичних пам'яток – аффрикатизація [д] перед шиплячими, за винятком одного слова *оджже* у граматиці О. Павловського, не відбита у пам'ятках XIX століття. У мовленні студентів, за спостереженням Л. Прокопової, Н. Тоцької, [д̂ж] переходить у звичайний фрикативний. Отже, нормативна вимова [д] як аффриката перед свистячими та шиплячими приголосними на сьогодні є важливою орфоепічною проблемою [Prokорова and Totska : 21]. Літературну вимову [д̂з] та [д̂ж], зокрема асимілятивного характеру, як реалізацію слабкого [д], часто порушено. Ю. Шевельов доводить питомість аффриката [д̂з] для української мови, оскільки система фонем української мови не мала дзвінкого відповідника [ц], у ній було вільне місце для [д̂з]. Аффрикатизація [т], [д] загалом є найменш засвоєним орфоепічним явищем [Ногрунчук : 31], оскільки її відносять до слабких норм української літературної мови.

Отже, мовні помилки дозволяють чіткіше окреслити норму та дослідити мовні явища. Як свідчать наші спостереження, норми вимови перебувають у тісному зв'язку зі сферою діяльності молоді: респонденти-нефілологи вдвічі більше допускають помилок у вимові, ніж філологи. Сучасна молодь ПМР Молдови, України, Канади переважно дотримується двох законів орфоепії – вимови свистячих перед шиплячими та навпаки, зокрема 74% студентів ПМР володіють нормами вимови свистячих перед шиплячими, 66% – шиплячих перед свистячим, однак труднощі виникають у вимові [д] перед свистячими та шиплячими. Останньою нормою володіють тільки студенти-філологи спеціальності українська мова та література, та й то не всі, тому її відносимо до

нестійких, найчастіше порушуваних. Ті норми вимови звукосполук, які тривалий час фіксувалися на письмі у ХІХ столітті, є найстійкішими в усному мовленні. Ті ж вимовні особливості звукосполук, що не відбито в пам'ятках або засвідчено зрідка, хоча й стали нині орфоепічними, належать до нестійких, найчастіше порушуваних.

Репрезентоване дослідження не вичерпує всього кола питань, пов'язаних із нестійкими орфоепічними нормами. Невивченими залишаються девіації у вимові приголосних, голосних, інших звукосполук, що викликає необхідність подальших досліджень виокремленої проблеми.

References

Apresjan, Jurij. *Leksicheskaia semantika (sinonimicheskie sredstva jazyka) (Lexical semantics (synonymous means of language))*. Moskva: Nauka, 1974.

Babych, Nadija. *Osnovy kultury movlennya (The basis of cultural Speech)*. L'viv : Svit, 1990.

Batsevych, Florij. *Osnovy komunikatyvnoyi deviatolohiyi (Basics of communicative deviatology)*. Lviv: Vydavnychyy tsentr L'vivskoho natsion. universytetu, 2000.

Boiko, Vasyl. Problema orfoepii ukrainskoi movy (*The problem of pronunciation of the Ukrainian language*). *Movoznavstvo (Linguistics)* 11(1937): 41–46.

Bondar, Oleksandr, and Yuriy Karpenko, and Marija Mykytyn-Druzhynets. *Suchasna ukrain'ska mova: Fonetyka. Fonolohiya. Orfoepiya. Hrafika. Orfohrafyia. Leksykolohiya. Leksykohrafyia (Contemporary Ukrainian language: Phonetics. Phonemics. Orthoepy. Graphics. Spelling. Lexicology. Lexicography)*. Kyiv : VTs «Akademiya», 2006.

Voloshchak, Marija. *Ne pravyl'no – pravyl'no: dovidnyk z ukrain'skoho slovovzhyvannya: za materialamy zasobiv masovoyi informatsiyi (Wrong-right: a reference book on Ukrainian usage of vocabulary: on the materials of the media)*. Kyiv: VTs «Prosvita», 2000.

Gorbanevskij, Mihail, and Jurij Karaulov, and Viktor Shaklein. *Ne govori shershavym jazykom. O narushenijah norm literaturnoj rechi v jelektronnyh i pechatnyh SMI (Do not speak a rough language. About violations of the norms of literary speech in the electronic and print media)*. Moskva: Galerija, 2000.

Gorpinich, Vladimir. *Russko-ukrainskij orfojepicheskij slovar'(Russian-Ukrainian spelling dictionary)*. Kyiv, 1992.

Druzhynets, Marija. *Ukrainske usne movlennia za Kobzariamy-pershodrukamy Tarasa Shevchenka (1840), Petra Hulaka-Artemovskoho (1877), Yevhena Hrebinky (1878) (Ukrainian spoken language by Kobzars-first prints of Taras Shevchenko (1840), Petro Hulak-Artemov's'kyj (1877), Yevhen Hrebinka (1878))*. *Mova: Naukovo-teoretychnyi chasopys z movoznavstva (Language: Scientific and Theoretical Journal on Linguistics)* 26(2016): 125–131.

Mykytyn, Marija. *Vidbyttya narodnoho movlennya u fol'klorniy zbirtsi «Virshi. Prypovisty [abo te(zh) prysloviiia] pospolytynie...» Klymentiya Zynoviyeva (Reflection of national speech in folklore collection Klymentij Zynov'ev "Poems. Proverbs of Commonwealth")*. *Mova ta styl ukrayins'koho folkloru (Language and style of Ukrainian folklore)*. Kyiv, 1996. 154–160.

Mykytyn, Marija. Kodyfikovana vymova zvukospoluk u pamyatkakh XIX st. (*A codified pronunciation of sound combinations in the monuments of the nineteenth century*). Zapysky z ukrainskoho movoznavstva (*Notes on Ukrainian Linguistics*) 12 (2003): 180–188.

Nepiyvoda, Nataliya. Sam sobi redaktor: Poradnyk z ukrayins'koyi movy (*Editor oneself: Ukrainian language adviser*). Kyiv: Ukr. knyha, 1998.

Prokopova, Larysa, and Nina Totska. Sotsiofonetychnyy narys ukrayins'koho movlennya suchasnoyi molodi (*Social and phonetic sketch of Ukrainian speech of modern youth*). Movoznavstvo (*Linguistics*) 6 (1990): 17–26.

Fashchenko, Marija. Do problem orfoepiyi (*To the problems of pronunciation*). Zapysky z ukrainskoho movoznavstva (*Notes on Ukrainian linguistics*) 9 (2000): 369–380.

Abstract

Maria Druzhynevska

UKRAINIAN ORAL SPEECH OF MODERN YOUTH IN UKRAINE AND ABROAD: UNSTEADY NORMS OF PRONUNCIATION

The article is devoted to the Ukrainian oral speech at the synchronic level, in particular, to the spoken features of the Ukrainian language. On the basis of a sociolinguistic survey, the attempt to reveal, analyze, and describe the deviations that appear as a result of violations of unstable pronouncing norms has been made, in particular, hushing sounds before sibilants and vice versa. Additionally, the coronal consonant [d] is considered before sibilants depending on the sphere of activity of the respondents and their living environment.

The object of our research is the Ukrainian pronunciation of young philologists in Ukraine and of the youth of various professions in Transnistria, Moldova, and Canada.

The subject of the research is the usage of the pronouncing norms of the modern Ukrainian language, in particular the sound combination (hushing sounds before sibilants, sibilants before hushing sounds and the transformation of coronal [d],[d'] in affricates before hushing sounds and sibilants).

The sociolinguistic (social surveys), descriptive, comparative methods, and the intake of quantitative calculations through which the material is collected, recorded, and analyzed have been used in our research.

The predecessors who studied certain issues (first of all, in social and phonetic description of Ukrainian speech) are N.I. Tots'ka, L.I. Prokopova [13], and M.M. Fashchenko [14].

The survey was conducted among the students of the Philological Department of the Bulgarian and Ukrainian branches of I.I. Mechnikov National University of Odessa. In addition, the Ukrainian students of different courses and faculties of T. Shevchenko Transnistrian State University (Tiraspol, Transnistria), Alec Russo Balti State University (Moldova), and the youth of various spheres in Canada (Toronto) took part in the survey. On the basis of social survey (which was recorded on an audio medium), stable and weak norms of pronunciation are singled out. Moreover, the important verbal problems and their similarities are indicated.

Thus, the norms of pronunciation are closely linked to the field of activity of the youth: philologists make twice less mistakes than other students do.

The modern youth of Transnistria, Moldova, Ukraine, and Canada showed the correct pronunciation of hushing sounds before sibilants, and vice versa, in particular, Transnistrian students possess the norms of pronouncing sibilants before hushing sounds (74%), hushing sounds before sibilants (66%), but difficulties appear when pronouncing coronal [d] before hushing sounds and sibilants. The last rule is used only by the students of philological department of Ukrainian language and literature, therefore, we treat it as the most frequently violated. The same rules of pronunciation of sound combinations (which are not fixed by the current norms of pronouncing, but were recorded for a long time in writing in the 19th century) are the most stable in oral speech. The same pronouncing peculiarities of sound combinations, which were not recorded in literature works or were recorded occasionally, belong to unstable ones, even though they have become the pronouncing norm.

Keywords: sociological surveys, stable and weak norms of pronunciation, deviations, pronunciation of the youth of Ukraine, Transnistria, Moldova, and Canada.